

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Етнопсихологія та міжкультурна взаємодія»

назва навчальної дисципліни

загальна (обов'язкова)

обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова

за освітньо-професійними програмами **«Екстремальна та кризова психологія»** та **«Робота з персоналом»**

назва освітньої програми

підготовки магістрів

найменування освітнього ступеня

у галузі знань **05 «Соціальні та поведінкові науки»**

код та найменування галузі знань

за спеціальністю **053 «Психологія»**

код та найменування спеціальності

Рекомендовано кафедрою психології
діяльності в особливих умовах
на 2021 - 2022 навчальний рік.
Протокол від «30» червня 2021 року
№ 12

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної
дисципліни **«Етнопсихологія та міжкультурна взаємодія»**

(назва навчальної дисципліни)

2021 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Значення навчальної дисципліни «Етнопсихологія» обумовлено зростанням у новітній історії України кількості етнічних конфліктних проявів. Відшукати способи розв'язання цих конфліктів без розуміння свідомих і підсвідомих намагань людей, об'єднаних в етнічну спільноту, неможливо. Водночас, курс «Етнопсихологія» є теоретичною основою для формування у майбутніх психологів здатності відслідковувати прояви психіки, які визначаються належністю до певної етнічної групи, визначати міру їх впливу на життєдіяльність особистості та динамічні прояви соціальної групи.

«Етнопсихологія» вивчає національні особливості пізнавальних, емоційно-вольових процесів, а також стани і властивості особистості представників конкретних етносів; різноманітність соціально-психологічних процесів і явищ, що виникають серед конкретних народів; етнічну свідомість і самосвідомість, етнічні цінності та орієнтації, етнічні мрії, етнічні характери; соціально-психологічні фактори етногенезу та таке інше.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Ушакова Ірина Михайлівна, доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах соціально-психологічного факультету, кандидат психологічних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 435. Робочий номер телефону – +38(057)-707-34-74.
E-mail	Ushakova@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	- психологічні особливості особистості на різних етапах вікового розвитку та професіоналізації; - психологія навчання та підготовки спеціалістів до роботи в екстремальних ситуаціях та особливих умовах; - надання психологічної допомоги різним категоріям громадян в різних умовах.
Професійні здібності	- професійні знання і значний досвід роботи в закладах вищої освіти
Наукова діяльність за освітнім компонентом	1. USHAKOVA I., KONOVALOVA O., SKORYK T., MYROSHNYCHENKO V., TOMENKO V. DETERMINANTS OF STUDENTS' MOTIVATIONAL READINESS FOR FUTURE PROFESSIONAL ACTIVITY. Nuances: Estudos sobre Educação, v. 31, jan./dez. Publicação Contínua. Universidade Estadual Paulista 2020. Pp. 456-470 2. Ушакова І., Штанько В., Коробкіна Т., Дашенкова Н. Professional competence of staff of state authorities: professional destruction and prevention methods. Scientific and practical international conference. Public Administration in the 21st Century: Problems and Development Prospects http://doi.org/10.5281/zenodo.42778979

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом навчального року щосередини з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 435 (за попередньою домовленістю). В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Метою курсу «Етнопсихологія» у формуванні у здобувачів вищої освіти системи

знань про теоретико-методологічні засади етнопсихології як особливої галузі психологічної науки. Предметом вивчення дисципліни є соціально-психологічні засади формування етнічної свідомості, самосвідомості, ідентичності, національного характеру особистості. Крім того, курсом передбачено розгляд важливих проблем впливу етнонаціональних характеристик людини на її життєдіяльність, поведінку, особливості міжнаціонального спілкування в тому числі і в процесі професійної діяльності і в екстремальних ситуаціях.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	Обов'язкова загальна
Рік підготовки	1
Семестр	2
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	3
- кількість модулів	2
- загальна кількість годин	90
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	8
- практичні заняття (годин)	2
- семінарські заняття (годин)	-
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсовий проект (робота) (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	80
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	Диф.залік

Передумови для вивчення дисципліни

Теоретико-методологічні проблеми психології.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійних програм **«Екстремальна та кризова психологія та «Робота з персоналом»**, вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання

Програмні результати навчання	ПР
Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.	ПР4
Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість	ПР 6
Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.	ПР7
Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.	ПР9

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, СК

Цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність	ЗК 5
Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).	ЗК 6
Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	ЗК 7
Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.	ЗК 9
Здатність спілкуватися іноземною мовою	ЗК 10
Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.	СК 3
Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, реабілітаційну, консультаційну, психодіагностичну) з використанням науково верифікованих методів та технік.	СК 4
Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.	СК 5
Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.	СК 6
Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.	СК 7
Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.	СК 8

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. ЕТНОПСИХОЛОГІЯ ЯК НАУКА

Тема 1.1. Предмет, завдання і методи етнопсихології.

Тема 1.2. Становлення етнопсихології як науки: етапи та підходи.

Тема 1.3. Основні поняття етнопсихології.

МОДУЛЬ 2. ОСОБИСТІСТЬ ТА ГРУПА В КУЛЬТУРАХ ТА ЕТНОСАХ.

Тема 2.1. Етнопсихологічні аспекти особистості.

Тема 2.2. Національно-психологічні особливості.

Тема 2.3 Психологія і культура.

Тема 2.4. Психологія міжетнічних взаємин.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Заочна (дистанційна) форма					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	модульна контрольна робота	
Модуль 1.						
Тема 1.1.	14	2	-	-	12	-
Тема 1.2.	14	-	-	-	12	-
Тема 1.3.	12	2	-	-	12	-
Разом за модулем 1	42	4	2	-	36	-
Модуль 2.						
Тема 2.1.	12	2	-	-	10	-

Тема 2.2.	10	-	-	-	10	-
Тема 2.3	14	2	-	-	12	-
Тема 2.4.	12	-	2	-	10	-
Разом за модулем 2	48	4	2	-	42	-
Разом	90	8	2	-	80	-

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Вивчення дисципліни «Етнопсихологія та міжетнічна взаємодія» передбачає проведення лекційних та семінарських занять а також самостійну роботу здобувачів вищої освіти. Заняття проводяться в аудиторії за розкладом.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою - ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

Таблиця відповідності результатів оцінювання знань з навчальної дисципліни за різними шкалами

За 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України	За рейтинговою шкалою (ЄКТС)	За 4-бальною шкалою
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

Критерії оцінювання

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, контрольної роботи тощо. Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять	Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
1. Поточний контроль			
Модуль 1, 2	лекції	4	4
	семінарські заняття	1	2
Разом за поточний контроль			6
2. Індивідуальна самостійна робота (реферат)			10
3. Індивідуальна самостійна робота (есе)			24
4. Контрольна робота			30
5. Підсумковий контроль (диф. залік)			30
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи			100

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання діяльності здобувачів на лекції:

1 бал – здобувач активно слухає, задає питання, уточнює інформацію, актуалізує вивчене раніше та міжпредметні зв'язки;

0,5 балів - здобувач активно слухає, задає питання.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському/практичному занятті:

2 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

1,5 бали - здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади, але може зробити 2-3 незначні помилки;

1 бал – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми;

0,5 бали - здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мовлення, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури, вміння навести приклади та застосувати на практиці теоретичні знання при розв'язуванні задач, аналітичні міркування, вміння робити порівняння і висновки.

оретичні знання, аналітичні міркування, вміння робити порівняння і висновки.

Індивідуальна самостійна робота (реферати).

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі реферату або презентації.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;

9 балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки в оформленні;

8 балів – робота виконана майже повністю, допущена значна кількість помилок в оформленні роботи;

6-7 балів – робота виконана з незначними помилками змістовного плану;

4-5 балів – в роботі містяться значні помилки як змістовного, так і формального плану;

1-3 бали – зміст роботи не повною мірою або повністю не відповідає заданій темі, але робота виконана;

0 балів – завдання, передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно та письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти (теми рефератів):

1. Проблеми етнічності і нації в контексті глобалізації і побудови інформаційного суспільства.

2. Проблемна галузь етнопсихології.
3. Етнопсихологія як міждисциплінарна галузь знань.
4. Етнос і культура як об'єкти психологічного вивчення.
5. Ідеї етнопсихології в античній філософії.
6. Геродот як родоначальник етнічного напрямку в історії і психології.
7. Ідеї етнопсихології в філософії Нового часу.
8. Географічний детермінізм Ш. Монтеск'є.
9. „Психології народів”: теорії і концепції.
10. Основні психолого-антропологічні концепції кінця XIX – початку XX ст.
11. Концепція психологічної природи мови А.А. Потебні.
12. Українська національна школа в етнопсихології: історія і сучасність.
13. Сучасні дослідження в галузі етнопсихології в Україні.
14. Радянська культурно-історична школа в етнопсихології.
15. Сучасна французька школа етнопсихології.
16. „Emic” і „Etic” підходи в методології етнопсихологічних досліджень.
17. Особливості і стадії формування особистості дитини в монокультурному і полікультурному середовищі.
18. Типологія культур М. Мід.
19. А. Кардінер і його концепція „основної особистісної структури”.
20. Дослідження модальної особистості Р. Лінтона, К. Дюбуа.
21. Основні концепції національного характеру в антропології і психології: порівняльний аналіз.
22. Традиційні обрядовість, вірування і повір'я українців.
23. Етнічний склад і розселення українців.
24. Українська діаспора в історії етнопсихології.
25. Особливості формування української культури в діаспорі.
26. Етноцентризм як соціально-психологічне явище.
27. Націоналізм і патріотизм в Україні: історія і сучасність.
28. Міжетнічна напруженість як соціально-психологічний феномен.
29. Етнопсихологічні проблеми адаптації вимушених мігрантів.
30. Ксенофобія і мігрантофобія: причини і форми прояву.

Індивідуальне творче завдання (есе).

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується його виконання захистом навчального проекту.

Критерії оцінювання індивідуального творчого завдання (оцінюється в діапазоні від 0 до 24 балів):

20-24 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі, застосовано творчий підхід, проведено порівняльний аналіз різних підходів до проблеми, до захисту розроблено презентацію;

16-19 балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки в оформленні, допущено помилки при захисті, немає презентації;

11-15 балів – робота виконана майже повністю, але допущено кілька змістовних помилок, не виконано захист роботи;

6-10 балів – здобувач виконав лише близько 50% від загального обсягу або допущена значні помилки;

1-5 бали – обсяг виконаних завдань складає до 20% від загального обсягу, допущено значні змістовні помилки;

0 балів – завдання, передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність

під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно та письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Аналіз дослідження первісних культур (Р. Бенедикт, А.А. Кардинер, Л. Леві-Бруль. К. ЛевіСтрос).
2. Розвиток етнопсихології в межах етнічних українських земель.
3. Етнічна психологія українців в працях М. Драгоманова, В. Гнатюка, М. Костомарова, В. Антоновича, М. Грушевського.
4. «Продукти» народного духу – мова, міфи, звичаї як джерела пізнання етнопсихології у працях В. Вундта.
5. Дослідження міжкультурних відмінностей в інтелекті.
6. Як чинники культури можуть впливати на форми прояву універсальних психічних розладів.
7. Характеристика культурно-специфічних синдромів.
8. Розкрийте зміст поняття «етнічний парадокс сучасності».
9. Мова як одна з основних ознак етносу.
10. Націоналізм, його сутність і особливості прояву.
11. Етнічні стереотипи українців на основі аналізу українського контролю.
12. Яку людину можна назвати маргіналом в етнічному аспекті? Як відбувається процес етнічної маргіналізації?
13. Виховання етнічної самосвідомості українців.
14. Національна ідея та її роль в житті нації.
15. Ментальність українського народу.

Контрольна робота.

Контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення домашньої письмової роботи.

Кожен варіант контрольної роботи складається з двох теоретичних питань. Відповідь має містити теоретичні дані стосовно проблеми, якої торкається питання з застосуванням основної та додаткової літератури, приклади, роздуми здобувача ВО стосовно проблеми та висновки.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів):

25-30 балів – повністю розкрито всі три теоретичні питання, наведено приклади, використана додаткова література та зроблено змістовні висновки;

15-24 балів – повністю розкрито всі питання, наведено приклади та зроблено висновки, але допущено незначні граматичні чи стилістичні помилки;

5-14 балів – дано відповідь не на всі питання, не зроблено висновків, використана лише основна література, здобувач «формально» підійшов до питань, просто скопіювавши відповідь з певного джерела;

1-4 бали – частково розкриті певні питання, але допущено суттєві помилки;

0 балів – відповідь відсутня.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно та письмово представити звітний матеріал.

Завдання до контрольних робіт

Варіант 1.

1. Поняття «пасіонарність» та «пасіонарії» в теорії Л. Гумільова.
2. Основні підходи до вивчення національного характеру.

Варіант 2.

1. Етноцентризм як соціально-психологічний феномен.
2. Соціальна каузальна атрибуція в міжетнічному сприйманні.

Варіант 3.

1. Методологічні принципи та методи етнопсихології.
2. Етнічні стереотипи, їх структура та зміст. Причини стереотипізації.

Варіант 4.

1. Соціально-психологічні аспекти проблеми етнічної свідомості.
2. Національний характер українців.

Варіант 5.

1. Трансформація етнічної ідентичності як психологічна проблема.
2. Класифікації етнічних спільнот.

Варіант 6.

1. Менталітет і духовна культура українців.
2. Теорії виникнення міжетнічних конфліктів.

Варіант 7.

1. Національний характер та етнічні стереотипи.
2. Психологічна характеристика етносу

Варіант 8.

1. Вплив статусу меншин на розвиток культури.
2. Структура етнічної самосвідомості та її функції.

Варіант 9.

1. Особливості менталітету українського народу.
2. Типи та етапи становлення етнічної ідентичності.

Варіант 10.

1. Етноцентризм як соціально-психологічне явище.
2. Психологічні детермінанти міжетнічних конфліктів.

Варіант 11.

1. Етнічні стереотипи поведінки.
2. Теорія етногенезу Л. Гумільова.

Варіант 12.

1. Значення оточуючого середовища у формуванні національного характеру.
2. Детермінанти міжетнічних конфліктів.

Варіант 13.

1. Міждисциплінарні зв'язки етнопсихології.
2. Архетип як глибинний рівень національної психології.

Варіант 14.

1. Етнопсихологія як галузь психологічної науки.
2. Психологічні стратегії попередження та врегулювання етнічних конфліктів.

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі усного диференційованого заліку.

Відповіді здобувача оцінюється за повнотою та відповідністю науковим положенням про означену проблему.

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені (оцінюється від 0 до 30 балів):

26-30 балів – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади, може зробити кілька незначних помилок;

19-25 бали - здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади, але може зробити кілька серйозних помилок;

12 - 18 бали – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми. Правильно дана відповідь на одне питання, інші – частково;

1 – 11 балів – частково надані відповіді на всі запитання, але жодне з них не розкрито, відповіді загальні, допущено суттєві помилки;

0 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичного питання та практичних завдань.

Перелік питань для підготовки до диф.залику:

1. Етнопсихологія, як галузь наукового знання.
2. Напрями етнопсихології.
3. Методи етнопсихології.
4. Розвиток етнопсихології як наукового знання.
5. Концепція походження етносів Л.М. Гумільова. Етногенез.
6. Основні напрямки сучасних етнопсихологічних досліджень.
7. Поняття та основні ознаки етносу.
8. Національна ідентифікація.
9. Чинники крос-культурних відмінностей.
10. Основні етнопсихологічні засади вивчення культур.
11. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака етносу.
12. Поняття про національну ідею. Шляхи її реалізації.
13. Українська національна ідея.
14. Психологічні основи нації.
15. Функції національної психіки.
16. Особистісна та етнічна самосвідомість та Я-концепція.
17. Національний характер та темперамент.
18. Поняття національно-психологічних особливостей.
19. Психологічні особливості представників різних народів.
20. Поняття національного характеру. Фактори його розвитку.
21. Шляхи визначення національного типу.
22. Поняття національної свідомості та її ознаки.
23. Етнічна установка як детермінанта формування етностереотипу.
24. Психологічні механізми засвоєння соціотипової поведінки.
25. Поняття етноцентризму.
26. Поняття та типи міжетнічних взаємин.
27. Акультурація. Її особливості та стратегії.
28. Механізми міжгрупового сприйняття в міжетнічних взаєминах.
29. Колоніалізм та його характеристики.
30. Етнічні меншини.
31. Маргінальний статус та особистість маргінальної людини.
32. Міжетнічна напруга та її фази.
33. Поняття та стадії міжетнічних конфліктів.
34. Фактори виникнення міжетнічних конфліктів та їх типи.
35. Шляхи розв'язання міжетнічних конфліктів

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни.
3. Обов'язкове виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.
4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про кількість накопичених ним балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.
5. Зворотній зв'язок є необов'язковим, але бажаним елементом взаємодії між викладачем та здобувачем вищої освіти.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. Спеціальність 053 – Психологія, галузь знань 05 - Соціальні та поведінкові науки. Х.: НУЦЗУ, 2021.
2. Освітньо-професійна програма «Робота з персоналом» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. Спеціальність 053 – Психологія, галузь знань 05 - Соціальні та поведінкові науки. Х.: НУЦЗУ, 2021.
3. Данилюк І.В. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико-теоретичний вимір. Монографія. К.: «САММІТ-КНИГА», 2010. 432 с.
4. Етнопсихологія/ Укладачі Ольховецький С.М. Ольховецький В.С. Умань: Видавничо-поліграфічний центр "Візаві", 2019. 155 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12258/1/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
5. Етнопсихологія: навч. посібн. для студентів спеціальності «Початкова освіта. Практична психологія». Автор-упорядник О.П. Цюняк. Івано-Франківськ: ЯРИНА, 2017. 132 с.
6. Євтух В.Б. Етносуспільні процеси в Україні: можливості етносу спільних інтерпретацій. К.: ВД «Стилос», 2004. 243 с.
7. Львовичкіна А. М. Етнопсихологія: Навч. посіб. К.: МАУП, 2002. 144 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/n135.pdf>
8. Павленко В. М. Етнопсихологія : підручник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 448 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/16042/2/%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%202019.pdf
9. Пірен М. Етнопсихологія. К.: Університет «Україна», 2011. 526 с.
10. Савицька О.В., Співак О.В. Етнопсихологія: навч. посібник. Київ: Каравела, 2011. 264 с.
11. Україна на зламі тисячоліть: історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи / За ред. Г.В. Щокін, М.В. Попович, М.М. Карамзін та ін. К.: МАУП, 2000. 384 с.

Інформаційні ресурси

1. Електронний каталог бібліотеки НУЦЗУ. Режим доступу: <http://books.nuczu.edu.ua/load.php>
2. Електронний каталог Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/554>

Розробник:
доцент кафедри
психології діяльності в особливих умовах

Ірина УШАКОВА

